

Na kraju Luka Bekić u “Zaključku” (377-384) ističe da je ovim istraživanjima pružena mogućnost za prvu prezentaciju principija u Hrvatskoj, kao i mogućnost sagledavanja riječkog principija u kontekstu europskih saznanja o karakteru i izgledu ovakve vrste objekata. Nakon zaključka slijedi “Popis literature”.

Knjiga sadrži sedamnaest radova, uključujući uvod i zaključak, u kojima su sustavno predstavljene pokretni i nepokretni arheološki nalazi s tarsatičkog principija, te povijesni pregledi Rijeke u pojedinim razdobljima. Radovi u kojima su prikazani pokretni arheološki nalazi popraćeni su katalozima u kojima je arheološki materijal razvrstan po funkciji i detaljno opisan, s mjerama i okolnostima nalaza. Knjiga je također bogato opremljena fotografijama nalaza.

Knjiga je izdana u Rijeci 2009. godine, a izdavač je Grad Rijeka u suradnji s Hrvatskim restauratorskim zavodom. Recenzenti su prof. dr. Marin Zaninović i prof. dr. Mitja Guštin, a urednici Nikolina Radić Štivić i mr. sc. Luka Bekić.

Marina Zgrablić

Anton Gnirs,

Arheološki tekstovi, Istra kroz stoljeća, kolo XIII., 70. knjiga,

Pula: Čakavski sabor, 2009., 260 str.

Arheološki tekstovi Antona Gnirsa neizmjereno je zanimljiva knjiga ne samo stručnjacima, nego i svim ostalim čitateljima prvenstveno zbog aktualnosti sadržaja izabranih arheoloških članaka. Uz zanimljiv predgovor i pogovor, jezgru knjige čini trinaest izabranih Gnirsovih tekstova prevedenih s njemačkog jezika. Knjigu je odabirom tekstova priredio Robert Matijašić, uredila Klara Buršić-Matijašić, dok se kao suradnice na projektu potpisuju Vesna Girardi Jurkić i Kristina Džin. Prevoditeljica je Nikolina Matetić Pelikan, a uz Čakavski sabor suizdavači su Arheološki muzej Istre i Društvo za povijest i kulturni razvitak Istre iz Pule.

Početkom dvadesetog stoljeća velika gospodarska i graditeljska ekspanzija u Puli i na Brijunima omogućila je konzervatoru Antonu Gnirsu mogućnost istraživanja slojevitosti istarske prošlosti. Rezultat tog gotovo dva desetljeća

dugog znanstvenog rada stotinjak je znanstvenih i stručnih radova, među kojima treba izdvojiti vrijednu monografiju o prapovijesti Istre (*Istria prae-romana*, Karlsbad 1925.) te prvi vodič kroz pulske antičke spomenike i zbirke (*Pola, Ein Führer durch die antiken Baudenmäler und Sammlungen*, Wien 1915.).

U predgovoru *Izabrani arheološki tekstovi Antona Gnirsa* (9-12) urednica Klara Buršić-Matijašić uvodi nas u početke suvremene arheologije u Puli kao znanosti, neraskidivo vezane uz ime i djelo sudetskog Nijemca Antona Gnirsa. U Puli je boravio od 1899. radeći kao profesor u njemačkoj gimnaziji, kao konzervator Carske i kraljevske centralne komisije za istraživanje i zaštitu spomenika, ali i kao kustos državne arheološke zbirke u Puli. Raspadom Austro-Ugarske Monarhije Gnirs je napustio Pulu i svoj rad nastavio u Pragu. Tijekom svojeg djelovanja u Puli (1899. – 1918.) objavio je u znanstvenoj i stručnoj periodici i publicistici, poglavito u bečkim arheološkim i konzervatorskim časopisima, stotinjak tekstova o prapovijesnoj, antičkoj, ranokršćanskoj i srednjovjekovnoj arheologiji i povijesti Istre. U ta dva desetljeća Gnirs je spašavao arheološku baštinu prilikom novogradnji po gradu, angažmanom Paula Kupelwiesera sudjelovao je u konzervatorskim radovima na Brijunima, a analizom niza spomenika i na temelju topografskih podataka objavio je nekoliko sintetskih radova iz razdoblja ranog kršćanstva. Nakon što je 1912. postao pokrajinskim konzervatorom za Austrijsko primorje, broj se njegovih pisanih radova smanjio. Od tekstova između 1901. i 1916. za ovu je knjigu izabrano trinaest tekstova podijeljenih u četiri cjeline: o prapovijesnim temama, o topografiji rimskih rustičnih vila, o topografiji antičke Pule i južne Istre te o ranokršćanskim spomenicima. Tekstovi su, prema riječima urednice, izabrani po principu zanimljivosti za današnju arheologiju jer govore o topografskim podacima koji su danas djelomično uništeni, odnosno na terenu nisu više vidljivi. Nakon predgovora slijede izvorni bibliografski podatci (13-14) o trinaest izabranih tekstova.

Središnji dio (15-224) čini trinaest tekstova prevedenih na hrvatski jezik, upotpunjenih faksimilima izvornih tekstova, rukopisa, pisama, ali i brojnim fotografijama, crtežima i tlorisima. Cjelinu o prapovijesnim temama čine dva članka: *Predrimskodobna nekropola unutar zidina antičke Pule* (15-43) i *Predrimskodobni i rimskodobni nalazi kraj Dvojnih vrata u Puli* (45-57). O topografiji rimskih rustičnih vila te antičke Pule i južne Istre izabrano je devet reprezentativnih članaka: *Rimske naseobine u području između Pule i Rovinja* (59-66), *Antičke naseobine u obalnom području između Rovinja i Limskog kanala* (67-76.), *Novi nalazi iz područja koje se prostire između Savudrijskog rta i Novigrada* (77-

85), *Ostaci antičke gradnje na zapadnoj obali Istre* (87-89), *O topografiji antičke Pule / Sjeverni ugao rimskih gradskih utvrda* (91-107), *O topografiji pulskog agera: Florianum kod Pule* (109-117), *Iskapanja i istraživanja na području Pule* (119-148), *Istraživanja u Puli i okolici* (149-165) i *Ostaci antičke gradnje izvan pulskog amfiteatra* (167-173). O ranokršćanskim spomenicima mjesto među izabranim tekstovima našla su dva članka: *Ranokršćanski spomenici u Puli* (175-194) i *Ranokršćanski kulturni kompleksi u južnoj Istri* (195-223).

U pogovoru *Odras arheoloških istraživanja Antona Gnirsa na području Istre* (225-242) Vesna Girardi Jurkić aktualizira metode i postupke Antona Gnirsa uspoređujući njegov rad s radom kasnijih arheologa. Temeljiti i pedantni izvještaji Antona Gnirsa, prema njezinim riječima, osnova su povijesnih tijekomova istraživanja svakog novog fundiranog arheološkog izvješća. Fascinantan je Gnirsov metodološki pristup, njegova su izvješća pisana istim sustavnim načinom. Gotovo svako izvješće započinje opisom zatečenog stanja na terenu, odnosno zatečene devastacije ili one nastale tijekom radova, a nastavlja se sustavnim istraživanjem zatečenih ostataka svih vremenskih razdoblja. Stoga su svi njegovi tekstovi slojeviti i komplementarni, a ne jednoznačni i usmjereni na nalaze točno određenog razdoblja. Vrlo je detaljno rabio laboratorijske analize, izuzetno točna mjerenja, rezultat čega je nevjerojatno detaljna deskripcija nalaza. Osvrćući se na neka njegova istraživanja, V. Girardi Jurkić ih uspoređuje s istraživanjima istih lokaliteta kasnijih arheologa, a svoj pogovor završava posvetom Anni Gnirs, kćeri Antona Gnirsa, u spomen na jedan njihov susret. Dodatak pogovoru njezin je *Tumač uz „Bibliographie der Wissenschaftlichen arbeiten von Anton Gnirs“*, odnosno bibliografiju Gnirsovih radova vezanih uz Istru, tiskanu 1931. u Brnu.

U nastavku pogovora, u tekstu *Istarske arheološke spoznaje Antona Gnirsa početkom 20. stoljeća u europskim časopisima* (249-260), Kristina Džin sažima važnost njegove bibliografije nakon čega slijedi popis objavljenih članaka (na njemačkom ili talijanskom jeziku) sa svim relevantnim podacima te prijevodom naslova svakog članka.

Knjiga izabranih Gnirsovih radova vrijedna je zbirka i danas aktualnih članaka čiju vrijednost upotpunjuju predgovor i pogovor eminentnih arheologa. Stoga je ova knjiga važan doprinos ne samo budućim znanstvenim istraživanjima, već i oživljavanju lika i djela osobe koja je u velikoj mjeri postavila temelje suvremenoj arheologiji u Istri.